

ПРОЗА

Мирзохалим КАРИМОВ 1952-жылы Тажик ССРинин Жерге-Тал районунун Бүтөө-Көл айлында туулган. 1983-жылы Кыргыз мамлекеттик университетинин филология факультетинин журналистика бөлүмүн бүтүргөн. Ал «Мажүрүм тал», «Кыя жолдор» аттуу повесть жана аңгемелер жыйнагынын автору. Фрунзе шаарында жашайт

*Аңгемелер***Тиги дүйнөдөгү тергөө**

Кудайдын куттуу бейшемби күнүндө «орду толбос оор жоготуу» болду. «Молдо Мухтар кайтыш болду» деген кабарды жаандын айнегиндей¹ бачым таратып жүргөн чабармандын үнүн уккан пенделер: «Аа, рахматы, барар жери бейиш экен да, кудайдынулук күнүндө өтүптүр» дешип, бата кылышты.

Молдо Мухтардын бу жарык дүйнөдө калтырган жападан жалгыз туягы — майлуу жерди келемиштей кемирип, кампачы болуп иштеген уулу Аслидин-максум² атасынын өлүмтүгүнө жыйнаган «ырыскы байлыгын» тим эле төгүп таштады. Темир сандыктарга, жавандарга батпагандан тиги чатырга чыгарып жыйылган чапандар менен чепкендерди (булар аш-тойлордон өлүм болгон жерден жана «шыпаакерликтен» түшкөн белектерден) элге таратышты. Өлөт алгыр чычкандардын айынан илме-тешик болуп пахтасы чубалган жараксыз чапандарды чоң-чоң канар каптарга буума кылып салып, көздөн далдараак жерге жыйып коюшту. Аслидин-максум атасынын сөөгүн көрүстөнгө көтөрүп барганга чейинки кыска аралыкта табыттын үстүнө он эки ирет кымбат баалуу кездеме жапты, азамат, алардын баарын табыттын жака белинен алыстай албай айланчыктаган шакирт молдолор кезек менен (мындай маалда мунаса кылыш керек да...) сыйрып алышып, коюндарына катыш-ты. Сөөк жерге тапшырылгандан кийин мурдагы өлүмдөрдө колунда жоктор бар болгону беш эле сомдон беришкен болсо, бул жолу айрымдарына он сомдон, кээ бирөөлөргө жыйырма сомдон тажия³ таратылды. Айтор, молдо Мухтардын өлүмү мына ушундайча тойго жана «марттыкка» айландырылды.;

Бирок, молдо Мухтардын айрым мусулмандар үчүн бар дүйнө катары саналган тиги дүйнөдөгү «тагдыры» эмне болорун эч ким ойлогон жок, анткени, пенделердин көпчүлүгү анын бейшембиде түз эле бейишке барарына ишеничтери чоң болучу...

¹ Жаандын айнеги ■ — динчилер телевизорду ушинтип аташат.

² Максум — молдонун баласына карата айтылчу сөз.

³ Тажия — сөөк коюлгандан кийин элге таратылчу акча.

Молдо Мухтар жарык дүйнөдө тирүү жүргөн кезинде тиги дүйнө тууралуу мусулман китептеринен көп окуп, окутуучусунан уккан-билген болсо, эми «өз көзү менен көрүп», «Ирам багындагыдай»⁴ гүлдөрү жайнаган, булбулу сайраган ажайып жерде чөк тизелеп, сурак күтүп олтурду. Гүлзарлуу бактын төр жагындагы калдайган эки чоң дарбазага көзү түштү. Дарбазалардын алдындагы колдоруна жаа, кылыч, ай балта кар-маган калкандуу желдеттердин бири:

—Ассалому алейкум, кудайдын пендеси, жарык дүйнөдөн кандай кабар алып келдиң? — деп сурады молдо Мухтардан.

—Ээ, адамдар улам барган сайын кудайды унутуп баратышат, — деп жооп берди ал калтырап-титиреп.

—А сенчи, сен унуткан жоксуңбу деги? — Желдеттердин экинчиси сырдуу тиктеп, собол таштады.

—Жок!.. Астапырлла деңиз кокуй!

—Жарык дүйнөдөн келгендердин дээрлик бардыгы эле ушундай дей берет тозоктон коркуп. Мейли, сенин ким экениңди тиги Мункар менен Накир⁵ айтып беришпесе, башка эч ким...

Мына ушул учурда оң жактагы дарбаза ачылып, ичкериден калың-калың китеп колтуктаган Мункар менен Накир чыга калышты. Алар түз эле молдо Мухтардын тушундагы бийик супанын үстүнө катар олтурушту да, адаттагыдай эле суракты башташты:

—Коош, сен кимдин пендесиң? — деп биринчи суроону Мункар узатты.

—Кудай тааланын... — Калтырап-титиреп жатып араң жооп кайтарды молдо Мухтар.

—Күнөөң барбы?

—Кымынчалык да күнөө кылган жокмун, динден чыгып бараткандарды динге салууга өмүр бою үлүш коштум, беш убак намазымды каза кылбадым, дааратсыз жүрбөдүм, бирөөнүн акын жебедим, бирөөнү чеки акаарат кылбадым...

—Ии, эмне, кылмыштарыңдын бири да эсинде жокпу, азыр?

—Оо, урматтуу малейкелерим, мен айдын бетиндей таптазамын, ишенгиле, таптазамын, көзүм гана күнөөкөр болбосо⁶... Тазалыгымдан улам кудайдын улук күнүндө-каза таптым...

—Андай болсо, биз да, сен да кудайды алдабастан, мына бул китептердеги таржымалынды окуп көрөлүчү, кана, эмнелер жазылыптыр. — Накир алдындагы калың китептин алгачкы барагын оодарып окуй баштады: — Коош, молдо Мухтар ибн Суннатулла, мусулман, өз кезегинде бешене тер менен оокат кылуудан качкан, текин ырыскыга келемиштей көнүп алган, молдо болуудан мурда аракор эле, элге, журтка шерменде болгон соң, акырында чала молдолукка өткөн, эптеп карын тойгузуунун артында чала молдо дин бузарлардын жолун жолдогон, өзүнүн кыштагында жашаган мусулмандарды улутка бөлүп, эки араан кылуу үчүн өлүк болгон күндөрдүн биринде тажиядан чырчатак чыгарган, кудайдын бир момун пендеси

⁴ Жомоктогудай бак.

⁵ Мункар-Накир — көз жумган адамды көмгөндөн кийин мына ушу «эки тергөөчү» малейке кедип суракка алышат имиш.

каза болгондо өзүнүн мартабасын динге жамынып жогорулатуу максатында: «бул адам куранды тилдегени үчүн жаш өлдү» деп жалган ушак тараткан, орозо битирди жыл сайын карыптарга эмес, өзүнүн алкымына кептеп, напсисин тыялбаган, «жин урган» жаш келинди замдап окуп жатып, кыздын акак таштай апакай көкүрөгүнө «күф» салып, жаш нерсенин намысына сугун арткан, эл-жеринен качып кетип, алыскы кыштактардын биринде чала молдолук кылып жүрүп, дагы бир кара далы кызга үйлөнгөн, аны да бир перзенти менен таштап кетип, баласына өмүр бою сары чака да берген жок, мурда шишедеги бадыраң, помидорду башка пенделер жешсе макүрү деп жүрүп, эми ал өзү ошолорсуз палоо жей албай калган, кыямына жеткирип, кыраат менен дуба окуй албаса да, ооруп-сыркагандардан жогорку «ставкада» акы талап кылган, колуна түйүн кармап келбегендерге акырая карап, «Жамандын жарты өнөрү ашыкча» дегендей, чала молдолугун да ыраа көргөн эмес, жүзгө жакын адамдардын турмушун «ысытма-суутма» жолу менен бузган, көптөгөн кишилерди ичи ирик адамдардын тапшырмалары боюнча молдолук жолдо «буту-колдорун байлап таштаган»...

—Жетишет! Китепти жап! — деп кыйкырып жиберди Мункар. — Ии, эми эмне дейсиң, молдо Мухтар ибн Суннатулла? Жарык дүйнөдө жүргөнүңдө: «Оо, адамдар, күнөө кылсак бизди эч ким көрбөйт, билбейт деп ойлобогула, кудайым асмандан баарыбызды карап турат» деп насыят айтканың ырас, бирок ошол эле учурда... өзүң...

—Коош. буга кандай өкүм чыгарылат? — сурады Накир.

—Кудайдын молдо Мухтар ибн Суннатуллага чыгарган өкүмү мындай, — деп китептин эң акыркы бетин ачты Мункар: — «Бейиштин босогосуна да жакын жолотпостон, түз эле тозокко айдалсын...»

Түйшүк

Көз байланып, асмандагы жылдыздар чарактай баштаган маалда Кудайбердинин үйгө кабагы чытылуу кирип келгенин коңшунун уул тою үчүн бир чара камыр жууруп, аны эми эле дандырга жаап болгон сарамжалдуу аялы Зыйнат дароо сезди да, «бүгүн дагы кандай балээ басты экен?» деп ичинен кабатырланды. Сарамжалдуу демекчи, бу үйдүн зыйнаты чынында эле ушу аял. Таң заардан түн жарымгача көр оокат деп жан үзгөндүктөн, арыктап. сөөгү эле калган анын. Ошентсе да, Кудайбердинин бактысын ушу аял ачты. Эгер анын ордунда бөтөн бир бошоңураак, нымжан аял болгондо өмүр бою төбөсү какшап, сыл кесел болот беле...

— Уф-ф, — деп супага көчүк басты Кудайберди. Анан алманын сабагындай ичкерген моюну акырын ийилип, башы шылкыйды. Тоокторго жем берип эшиктен кирип келген Зыйнат эринин бу кейпин көрүп, боору эзилди.

■ — Ай, сизге эмне болду? — деп сурады ал таңданып.

— Ээ, катын, эртеге дагы бир патаага барышым керек. — Кудайберди аргасы куруган кейпте аялына күңк этип жооп берди.

— Ботом, дагы ким?... — Зыйнат сескенип алды. — Лахшыдагы тууганыбыздын кайын энеси каза болуптур... Кудайберди каза тапкан адам менен ага бата үчүн алып барыла турган нерсенин азабын тартып, саргайып олтурду. Жакшылык болсун ылайым, өткөн айдын ичинде эле беш жерге батага барды. Бешөөнө тең союш, баш аяк... Кудайберди буларды жөндөн-жөн алып барган жок. Бу жарыктыкта «алмактын бермеги бар» эмеспи? Мындан жарым жыл илгери карыган атасы каза тапканда алар деле солкулдаган куйруктуу койлорун жетелеп, кездемелерин түйүп келишкен. Ошондо Кудайберди жаштык кылып, көңүл айтып келгендердин берген акчаларын, койлорун, кездемелерин тизмелебестен аңкайып отурганда, жакын амекиси: «Ой үкам, бу пулдар, койлор, кийимдиктер сага бекерге берилип жаткан жок. «Алмактын бермеги бар». Түшкөн нерселердин баарын тизмеле» деген. Кудайберди мына ошондо амекисинин сөзүн жерде калтырбаганынан кыйла пайда келтирди.

Кудайберди чала сабалган жыландын сыңарындай ордуна араң козголуп туруп, төрдөгү темир сандыктын кулпусун ачты. Андан атасы каза болгондо аманат акча, кой, кездемелердин тизмеси түзүлгөн дептерчени алып, көз жүгүрттү. Зыйнат ага астырттан тиктеп: «Бу дептерди не мынча тез-тез карайт болду экен?» деп терең улутунуп алды. «Мм.., — ичинен сызып

ойлоду Кудайберди. — Ысмайыл такем менен үкаси бир кой, үч кийимдик иш алып келишкен экен...» Ал сырдуу дептерчени көңүлсүз жаап, сандыкка салган соң, кулпуну бекитти. Анан керосинканын бир жак кулагында турган ширенкени алып, агылдын ичине кирди. Талаадан тоюнуп от жеп келип, кепшеп жаткан койлор беймаалда баш баккан адамдан үркүп, агылдын төр жагына топтоло калышты. «Үркпөгүлө, жаныбарларым, силер менден эмес, тиги дүйнөдөн чочугула. Анткени, силердин бир кабыргаңар да мага насип кылбайт. Бардыгыңар чирип кеткен эскинин саркындысы, баш айланткан барчылыктын көөнө каадасы үчүн гана багылып жатасыңар, — деп ал колундагы ширенкенин талын шыр эттирип тамызып, сөзүн улады. — Бечараларым, көзүңөр чанагыңардан чыгып кетчүдөй чекчейип калыптыр. Кана, бир аз жазылгылачы, Лакшыдагы такемдин батасына кимиңер жарайт экенсиңер, кана, чачылгыла. Кош! Ии, тынчтангыла эми. Тиги бурчтагы чубалаң куйруктуу кой, сен Сайроондогу амекимдин тоюна, а сен, чунак кой, Жерге-Талдагы жээнимдин тоюна жарагыдайсың. Сен, боз коюм, Жол-Теректеги бөлөмдүн атасынын кудайысына арзыгыдайсың. Сен, ала коюм, уулум Худайназардын сүннөтүнө аталгансың. Тээ чунактын алдындагы тегерек куйрук. ушу сен эртенки патаага жарагыдайсың. Камыңды жегин, эртең Лакшыга кетебиз. Өзүнүн майына өзүн кууруйт» дегендей, сени патаага алып барсак, такем өзүнүкүн эмес, кайра сени союп, бизди узатат...»

Кудайберди тышка чыгып, агылдын эшигини илгичин илип бекитти. Үйгө кирсе, Зыйнат дасторконун жазып. **күтүп** турган экен. Кенже уулу күндүзү иттей чарчаганбы, айтор эрте эле томолонуп калыптыр бечара.

— Балдарга ысык суу кылып берсең болмок. — **деди** Кудайберди дасторкондун үстүндөгү куру нан менен чайнектеги сары чайды көргөндөн кийин.

— Ахвалды көрүп туруп сүйлөй берет экенсиз да. Тырмактай гөш болбосо, казанга санымды кесип салмак белем? Же район жактан гөш сатып келбесеңиз. — Зыйнат ачуу сөздөрдү усталык менен жумшартып айтты. Антпесе, эринин пейилин жакшы билет: жини келгенде төбөсүнө данек чаккандан да кайтпайт. Жаалы тез.

— Өзүң көрдүң катын, бу айда 130 эле сом айлык болду. Беш жерге 100 сомдон 500 сом алып, патаага бардым. Кардыбыз ач, кийимибиз жырткыч болсо болсун, амелеки карыздан кутулалы.

— Анавы Худайназарыңыздын хазыр бир да ават кийими калбады. Шымынын көчүгү, тизелери тешилди. Кечээ ушу ахвалда Хыдырназардын тоюна алып бардым. Барба десем, жерди тепкилеп ээрчиди даюс! — Зыйнат көзүнө чайыла түшкөн жашты эрине билдирбестен жоолугунун учу менен сүртүп койду. — Хайыр, худайым тынччылыкты берсин...

Зыйнат азыркы учурдан пайдаланып, «үстүмдөгү көйнөк-кечегим, бутумдагы маасым, башымдагы жоолуктарым эскирди. Мындан беш жыл илгери тоюма тигилген кийимдердин бири да абат эмес. Өзүңүздө да абат кийимиңиз жок» деп, жылма түшүндүрүүгө бел байлап, кайра вазыятка карады.

— Туура айтасың катын, мен кандай кылайын деги? Извиркассадагы 5 миң 500 сомдун башында жүз бир иши бар. Рахматы атавызга худайы кылып, анавы Худайназар пычыгывыздын колуну халалдатсак, аскардаги балавыз келсе, ага той берип, келин алышывыз керек. Ээ, бу пул булардын жарымыга да жетпейт чамамда. Элден пасыраак худайы же той берсек «аа бу бала рахматы Худайкулду тартпаптыр. Атасынын арвайыдан, бир боор перзенттериден аяган чыздын¹ неси чыз?» дешип, анавы аксакалдар баш болуп жаманатты кылышат. Андан көрө менин өлгөнүм жакшы эмеспи?

Кудайберди пиялага жык толтурулган чайга нан малып аста жеп олтурду. Зыйнат төркү үйгө кирип, каяктандыр бекитип жүргөн үч томолук ак кант таап келип, эринин пияладагы чайына салды.

— Худайназар кургак нанга тоюп уктап калды гарып, өчөшкөндөй күнүгө тууп жүргөн тоок да бүгүн жатыны кургап калгансып, тухум туубаптыр, — деди Зыйнат өзүнчө кейишке батып.

— Мен кечээ ошо ахурда бир кара мышыктын шүмшүндөп жүргөнүн көргөнмүн. Ошо сугалак жеп кетиптир анда жумуртканы.

— Ким билсин... — деп койду Зыйнат башын жерге салып.

Кудайберди чоң чайнекке демделген көк чайды ичип, жарым нан жеп бүттү. Зыйнат ичинен: «Оокат ичпей, күнүгө эле кургак чай, нан менен жыгылып түшө турган болду, бечарам» деп эрине чындап боор ачып, жалооруй тиктеп калды...

□ . □ □ * - - - > - ' -

Кудайберди эртеси үрөң-бараңда уйкудан туруп, амеки агасы менен бирге агылдагы тегерек куйруктуу токтуну жана райондогу базадан «сүйлөшүп» алып чыккан үч кийимдик кымбат кездемени алышты да, Лакшыны көздөй батага жөнөп кетишти. Зыйнат аларды узатып койгондон кийин балдарына чай демдеп берди. Анан төркү үйгө кирип, бурчтагы темир сандыкты ачты. Кийим-кеченин арасына колун сойлотуп, баягы дептерчени издеп тапты да, эки жакка элеңдей ичин ачты. Көрсө, анда көптөгөн адамдардын аттары тизмеленип, ар биринин тушунда: «бир кой, бир кийимдик иши бар эле», же «мынча сом... пулу бар болчу» деп ачык-дааналап жазылыптыр,

узун тизменин баш жагындагы беш-алты адамдын аты эми өчүрүлүптүр.

Зыйнат сүрдүү дептерченин ичиндеги жазууларды окугандан кийин төбө чачы тик туруп, жаны кашая, заманасы тарыды. «Бу жарык Дүйнөдө жетинип жашоо деген нерсе бизге насип кылбаптыр да. Алдагы узун тизмедеги карыздар өчүрүлүп бүткүчө өзүбүз да шорубуз куруп, бу дүйнөдөн армандуу өтүп кетебиз окшойт...» деп ойлонгондо көзүнүн жашы шыр-р этип агып кетти.

Күзөттө

Жалаң гана стипендия менен жашоо кыйын, албетте, бирок студенттик турмуш дегени ушунусу менен кызык экен. Үчүнчү семестрде абдан оор абалга дуушар болдум: экзамендерден алган бааларымдын баары үчтөн өйдө көтөрүлбөй, стипендияга жете албадым. Каникулда айылга барганымда бул тууралуу эч кимге ооз ачпастан, ата-энемдин берген эки жүз сомунун тең жарымын гана алып келген элем. Анын да жарымы жолкаржыга чыгымдалды. Чөнтөгүмдө элүү сом эле калды. Күн сайын бир сомдон тамак ичкенимде да, бир айдан ашыгыраак күнгө араң жетчүдөй. Андан арычы? Кимге зарыгам? Жо-жок, бир ылаажын ойлоп табышым керек. Антпесем окуума да тоскоол болчудай.

Күн сайын ойлоном, күн сайын кам санайм. Үйдөн акча сураганда эмне? Карыган ата-энемдин деле абалдары начар; пенсия менен гана жашап жатышат. Ишенген-таянгандарынын бири мен болсом, минтип окуп жүрбөймбү.

Акыры, кудай жалгап бир сонун иш таптым: шаардагы азык-түлүк дүкөндөрүнүн бирине күзөтчү болуп жумушка орноштым. Маянасы да жаман эмес экен — 75 сом. Менин бактыма дүкөндө иштеген сатуучулар жакшы аялдар экен. Биринчи күзөткө келген күнү жылуу-жумшак сөз сүйлөшүп, жайдары күтүп алышты.

Биринчи күзөт. Айлана көзгө сайса көрүнгүс караңгы. Кичинекей күзөтканада өзүм жалгыз олтурган элем, кимдир бирөө эшикти акырын чертип, жасалма жөтөлүп койду. Дарчеден шыкалап карасам, орто бой-этуу, таза кийинип алган бир жаш киши туруптур. Сыртынан шыпаналарга окшобойт. Илмекти көтөрүп, эшикти кыя ачтым.

— Келиңиз, — дедим ага чочуркап жатып.

— Рахмат, мен шашылышмын. Үйдө конок бар. Баягыдан бир-экини сурап келген элем, — деди ал жалынычтуу жылмайып. Ыраҕ'ын айтсам, эч нерсеге түшүнгөн жокмун.

— А, кечиресиз, мен... — оозума талкан салгандай алаңдап калдым. Кишинин ыраңы дароо өчүп, колуна дарбызы түшүп кеткендей сумсайды.

— Сиз менден чочубай эле коюңуз. Ашыгы менен төлөйм...

Мен дагы эле эч нерсеге баамым жетпей ойлонуп калганымда, ал нааразы болгон таризде башын оор чайкады.

— Он сомго да ыраазы болбосоңуз... Ынсабыңыз жок экен. Кошунуз. — Ал ачуусунан эшикти тарс жаап, жаалданган бойдон сыртка чыгып кетти. Кептин төркүнүн жакшылап сураганга да үлгүрбөй, айраң-таң боло олтуруп кала бердим.

Ушундан көп убакыт өтпөй дагы эки жаш жигит келип, эшикти акырын чертишти. Окуп турган лекция дептеримди жаап салып, илмекти көтөрдүм.

— Охо, кароолчубуз жаңы болгонбу? — деди үрпөк чач жигит, — Саламатсызбы?

— Келиңиздер, — дедим мүмкүн болушунча өзүмдү сылык кармоого аракеттенип. — Олтуруңузда...

— Жок, рахмат. Чоло жоктугунан шаар аралабай сизге келген элек. — Үрпөк чач эки жагын элеңдеп, артынан бирөө аңдып тургандай акырын сүйлөдү. — Бизге жанагыдан керек, эгер болсо, үчтү...

Мен чекемди кашыланып, түзүк сөз да сүйлөөгө чамам жетпеди.

— Ха-ха-ха, бошоң жигит окшойсуң. Тиги дүкөнчүлөрүң сага эч нерсе калтырышкан жокпу?

— Жок... Эмнени?..

— Ээ, бая эле ушинтпейсиңби анан, келжиребей? — Экөө тең мыскылдап күлүштү. — Өтө эле эби жок, мокок жигит экенсиң, дос.

— Ии, эмне үчүн?

Менин сөзүмө кулак да салышпай, экөө тең сыртка чыгып кетишти. Мен аябай жиним келгендиктен чыракты шарт өчүрүп салдым да, бурчка жөлөнгөн бойдон терең ойго баттым. Кимдир бирөөлөр улам-улам дүкөндүн алдына келишип, өзүлөрүнчө күбүрешкөнү даана угулуп жатты:

— Кароолчу жок окшойт.

— Кеттик анда, тиги гастрономдукуна барабыз. Ошондон табылат. Түнкү саат үчкө чейин дүкөндүн айланасынан адамдардын күбүр-шыбырлары угулуп турду. Анан оо бир оокумда милициянын жеңил машинасы келип, үстөккө-босток сигнал чалды. Мен бурчтан атырылып туруп, сыртка чыктым.

— Абалыңыз кандай? — Сурады рулда олтурган милиционер эшикти кыя ачып...

— Жакшы эле. бирок, чоочун адамдар тынчымды алышты, — дедим арызданып.

— Өзүңөр ушинтип үйрөтүп алгансыңар... — Милиционер тескерисинче мага ачууланды. — Башынан жаман үйрөтүп алып, эми кутула албай жүрөсүңөрбү?

Мен күнөөлүү адамдай жер тиктеп, унчукпан турдум.

— Күзөтканада эч нерсе жокпу? — Зекип сурады ал.

— Жок, өзүм эле...

— Смотри, кармалып жүрбө дагы.

Машина ордуна козголду. Мен кыжалат болуп калдым. «Жаман иш турбайбы, мунусу. Ар кимден сөз угуп жүрө берет экенмин да...»

Таң аткандан кийин дүкөн башчысын күнөөсү «Жигули» менен алып келип түшүрдү. Аял менин ал-ахвалымды астейдил сурады. Аңан мен аны менен коштошуп, жатаканага жөнөп кеттим.

Арадан эки күн өткөн соң, кайра күзөткө келдим. Сатуучу аялдар мени чыдамсыздык менен күтүп турушкан экен.

— Мындан ары бир саат эрте келип жүргүн, — деди башчы аял. — Өзүң студент болсоң, ысык тамак ичип алсаң жаман болбос. Бизде колбаса, нан, лимонад, айтор каалаган нерсенин баары бар. Ал түгүл ысык чай да кайнатып иче аласың мындан. Уялба, оокаттын уяты бар беле? Сенден эч нерсе аябайбыз.

Анан мени ичкер жакка ээрчитип киришти.

— Эми бир сунуш бар, — деди башчы аял менин курсагымды той-гузуп койгон соң, — эгер сен макул болсоң. Болбосоң, аны өзүң бил.

— Кандай сунуш?

— Ушу жетимиш беш сом эмнеге жетсин, иним. Андан көрө кечиндекөп эмес, эки ящик аракты алып калгын да, ар бир бөтөлкөсүн он беш сомдон сат. Арактан ашыкча түшкөн акчаны экөөбүз бөлүп алабыз, макулбу? Өзүң да ойлоп көргүн. Бул абдан «пайдалуу» кеңеш.

— Эже, кокус балээ басып, — акырын үн каттым, — окуума залалы тийсечи?

Ушуну айтар замат аялдын бетинен каны качты.

— Ай, ушу жетимиш беш сом үчүн эле саргайып жүрө бересиңби?

— Мага ушунусу да жетишет, эже. Ал түгүл кырк сомдук стипе-диямды да айдан айга жеткиргенмин...

Кийинки күзөткө келген күндөрү сатуучу аялдар мага мурдагыдай боорукер, жумшак мамиле кылышпады. Бирок, мен буга анчейин маани берген жокмун.

Арадан туура эки жума өткөндөн кийин, күзөткө келсем, дүкөндүн каалгасында: «Ревизия» деген жазуусу бар калың кагаз илинип туруптур. «Ичкери кирсемби же кирбей эле сыртта турсамбы» деп жатканым-да башчы аял чуркап чыга калды да, мага аянычтуу тиктеп, акырын сүйлөдү:

— Айланайын иним, эгер тергөөчү сенден сурап калгыдай болсо, өгүнү айткандарымды оозуңдан чыгара көрбө. Аман-эсен кутулуп кетчү болсом, ыраазы кылам. Сураныч...

Тобо, аялдын ыраңы дубалдай бозоруп, көздөрү кабагына бата түшүптүр. Мен жүзүнөн каны качып, бир-эки күндүн ичинде эти-башы шылынган бул аялга суроолуу тиктеп кала бердим...

Менин начальнигим ким?

Туура он жылдан кийин жүк ташуучу автобазадан чыгып, бөтөн жайга орношууга туура келди. Ар дайым үйдөн оолактап, алыс сапарга шашылып жүргөн жаным, эми айына 300 сомдон маяна таап бере турган көк кашка «ЗИЛим» менен коштошууга аргасыз болдум. Сөздүн ток этер жерин айтканда, туугандар, аялым күн сайын сүйлөнө берип, жүрөгүмдүн үшүн алды. «Элге окшоп бир начальниктин эле жеңил машинасында иштесең болот го?» деп, кулак-мээмди жеп, тынчымды алды. Акырында «ач кулактан. тынч кулак» жүрөйүнчү деген бүтүмгө келип, автобазадан бошодум. Кадрлар бөлүмүнөн эмгек китепчемди алып чыккандан кийин гаражга кире бериш жердеги «Ардак тактада» көп жылдардан бери чапталып турган сүрөтүм менен армандуу коштоштум. Мына ошондо, сүрөтүм: «Кетпей эле иштеп жүрө бербейсиңби? Сен кетсең менин акыбалым эмне болот?» дегендей капалуу тигилип тургансыды мага. Мен ичимди ит талагандай, көзүмдү чып жумуп, ары карай басып кете бердим. Жолдо келатып: «Анчалык нааразы болсоң үйгө барып, арызыңды аялыңа айткын» — дедим сүрөтүмө.

Антип-минтип жүргөнүмчө арадан он беш күн өтүп кетти. Акырында кудай жалгап, шаардагы чакан мекемелердин бирине арадан зорго жумушка орноштум. Зыңкылдаган жапжаңы «Волганын» шоферу үч эле ай иштеп, бул мекемеден чыгып кеткен экен. Анын эмне үчүн үч эле ай иштеп кете бергенине кызыгып, бирөөдөн сураган жокмун. Машина эски десең, андай эмес. Начальник да анчейин жаман киши эместей сыяктанат. Айран калдым...

Начальнигимдин жашы элүүдөн өтүп калган, оозу оймоктой кичине, далысы кууш, ийрейген арык гана киши. Мага жасаган мамилеси да жылуу. Өзүн жөнөкөй алып жүргөн карапайым адам. Бирок, туугандар, мен эми эле аны менен үйүр алып калган убакта, үч уктаса түшкө кирбеген өзгөрүү болду: кадырман начальнигимди башка жакка которуп жиберип, анын ордуна түнт, адам менен ачылып-жазылып сүйлөшүүнү каалабаган кыйык, узун бойлуу дардайган киши келип олтурду. Эртең менен үйүнө келсем саламымды дурусураак алик албады. Машинанын арткы орундугуна чалкалай олтуруп, «кеттик» деген таризде тамагын кырып, кызыктай жөтөлүп койду. Кечинде да жумуштан чыккандан кийин үн катпастан башын ийкемиш болуп, көөдөнүн өйдө көтөргөн бойдон короосуна кирип кетти.

Күндөрдүн биринде жаңы начальнигим жумуштан кийин үйүнө эмес, бөтөн көчөдөгү үйлөрдүн бирине баштап келип, машинаны токтотту. Эшикте үч сааттан ашуун күтүп олтуруп, курсагым ачып кетти. Бир оокумдан кийин ал жол боюндагы үйлөрдүн биринен керилип чыгып, машина тарапка басты. Кыязы, бир аз кызып да алган окшойт, машинага олтурар замат дайыма бүркөө жүрчү кабагы кокус ачылып, күтүлбөгөн жерден бакылдап жиберсе болобу!

— Курсагым аябай ачкан экен, тамак бышканча күтүп калдым. Пай-пай-пай, аяшымдын тамагы аябай таттуу болгон экен. Колу гүл да, ээ, тамак дегендин майын чыгара жасайт. Олтуруп туура кылып-тырмынбы?

— Ооба, — дедим калп эле жылмайып, — абдан туура кылыптырсыз. Начальнигим үйүнө жакындаганда, мага дагы бир кызык нерсени айтты:

— Сен ничево окшойсуң. Болбосо мурдагы иш жайымдагы өзүмдүн шоферумду алып келейин дедим эле. Ал абдан шайыр, шустрый жигит. Бардык ишти айттырбастан туруп жасачу. Аялымды тим эле алаканына ала «жеңеке» деп, жерге койчу эмес. Ну ладна, сен деле жаман шофер окшобойсуң. Ыкшоолук эле кылбасаң, баары жайында болот: маянаң да көбөйөт, калган-каткан иштериң да орундалат. Эң негизгиси — тил габышалы.

Короонун тушуна келип токтор замат, сырдалган темир дарбаза негедир катуу ачылып, ичкер жактан начальниктин аялы жулкунуп чыга калса болобу.

— Бул не деген издевательство, эй Калдар?! Мен саат алтыдан бери сени күтүп олтурамын. Башкаларды адам ордуна ойлойсуңбу деги?

— Тынчтанчы, кемпир, өкмөттүн иши сага оюнчукпу? — Начальник кудум бирөө төбөсүнө муштап жиберчүдөй башын төмөн ийип, араң эле күңкүлдөдү.

— Өкмөттүн иши деп актанганын карасаңчы! Саат алтыдан кийин иштегин деп эч кимди заставит этпейт, уктунбу? А сен болсо...

Жаңжал көпкө созулган жок. Начальник машинадан түшүп, анын ордуна начальнигимдин «начальниги» олтурду.

— Келжиреген акмак десе! Кеттик, иним, — деди ал кудум менде да өчү бардай алая тиктеп.

— Каякка?

— Жашылча базарына. Менин туугандарымдын иштери чыгып калыптыр. Баятан бери «машина керек» деп телефон чалышып, аябай күтүштү, байкуштарым.

Зымырылып базарга жеттик. Жеңемдин туугандары базарга кире бериштеги чоң аялдамада биздин келишибизди чыдамсыздык менен күтүп олтурушкан экен. Машина токтор замат эки аял түйүндөрүн көтөрүнүп келип олтурушту.

Сүйлөгөн сөздөрүнө караганда алар кимдир бирөөнүкүнө батага бармакчы болгон сыяктанат.

...Түнкү саат он экиден өтүп калганда үйгө келсем, аялым эчак эле каалаганы бекитип, чырактарды да өчүрүп, жатып алыптыр. Уйкучу неме менен түн жарымында ажылдашпайынчы деген ойдо короонун ичине бийик дубалдан ашып түштүм. Айвандагы чыракты жарытпастан, акырын ичкери кирип, чечинип жатып алдым. Эртеси жеңемдин буйругу боюнча эртең мененки саат жетиде туруп короодон чыктым эле, аялым артымдан чуркап келип:

— Таң атпастан каякка жол алдың? — деди ачууланып.

— Начальникке... — Жооп бердим суз гана.

— Ай, эки жумадан бери баланы жуундура албай, сени күтөм. Деги сен үй-бүлөнү ойлойсуңбу?

— Ошол да кеппи? Коңшунун кызын деле чакырсаң, балаңа бир чөмүч суу куюп берет эле го? Чынбы?

— Жок, деги сен үйгө каралашасыңбы же?.. Өзүң тандаган иш эми өзүңө жакпай калдыбы?

— Эмне дейсин? Мен мындай болорун билген эмесмин. Болбосо...

— Начальниктердин машиналарын эле айда деп он жылдык мээнетимди күйдүрүп, эми мунусун да...

Ачууланган бойдон басып кеттим. «Начальник» көбөйгөндө адам деген ушундай орто жолдо арасат калат турбайбы. Анысын тыңшасам мунусу, мунусуна кулак салсам, анысы төбөмө жангак чагат. Менин курган бир башыма канча кожоюн пайда болгонун ойлосоң, заманам тарып кетет. Саат жетиден отуз мүнөт өткөндө начальниктин короосунун алдында болдум. Ичкер жактан кызыл жагоо тагынган жаш кыз менен көкүлдөрүнө ак бантик байлаган кичинекей наристе чуркап чыгышып, машинага олтурушту. Мен дагы бирөө келер деген ойдо рулга өбөктөп турдум эле, артымдагы кыздардын улуусу:

— Эй, шофер, кеттик, — деди энесиндей буюруп.

— Каякка? — Артыма кылчайып карадым.

— Адегенде бул сиңдимди бакчага жеткирип, андан соң мени мектепке түшүрүп коесуз.

Аларды жеткирип келсем, жеңем дарбазанын алдында ары-бери басып, мени карап туруптур.

— Аябай күттүрдүң го? — деди ал. Анан артына кайрылып, дирилдеген ичке, назик үн менен кыйкырды:

— Ай, Айсалкын! Эмил! Болгула тезирээк!

Кабинага үч адам олтурду. Женемди мектепке, келини Айсалкынды

ооруканага, Эмилди институтка жеткирип, эң акырында начальнигиме келдим. Ал экөөбүз ишканага саат тогуз жарым ченде жеттик. «Бир аз тынып калдым го, машинаны жууп-тазалап коеюн» деген ойдо эми эле бир чака суу алганымды билем, начальнигимдин катчысы капилет чакырып калды.

— Шефке, — деди ал сөөмөйү менен арт жакка ишара кылып. Ошол замат колумду жууп, начальнигиме кирип бардым.

— Сен азыр жеңеңе жетип бара кой. Ал сени күтүп турат. — Начальник кыска гана сүйлөп, алдындагы кагаздарга үңүлдү.

Көп күндөн бери жуулбай кирдеп жаткан «Волгамды» катуу айдап, мектептин тушуна жеткенимде, жеңем колун алга сунуп, жолумду тороду. Машинаны жолдун четине чыгардым.

— Эмне мынча кечиктиң? — кекетип сурады ал. — Жс чоңуң бошотподубу?

— Жок, — акырын үн каттым.

— Чоңуңдан коркпо сен. Кеттик!

— Кайда?

— Душанбеге.

Шаардан чыгып, Душанбе каяктасың деп жол алдым. Төрт саат дегенде араңдан зорго жеттик. Жеңем кайсы бир ресторандан бир койдун этин бүтүн алды. Мен аны көтөрүп, багажникке салып койдум. Анан борборду бир сыйра чарк айланган соң артка тарттык. Алыс жолдо арып-чарчап, начальниктин үйүнө жеттик. Койдун этин мокок балта менеи мүчөлөп, ашкана бөлмөдөгү муздаткычка жайгаштырдым. Иштин баары бүткөндөн кийин гана начальникке келдим. Начальнигим бечара көздөрү чанагынан чыгып кетчүдөй алаңдап, күтүп олтуруптур. Ишкананын дарбазасынан кирип, моторду өчүрбөстөн, кайра чыгып кеттим. Бир сааттан ашуун шаар аралап, начальниктин үйүнө келип токтодук. Ал дүкөндөгү бөлкө нандан жебейт экен. Дайыма базардагы колдо жасалган жумшак нандан жеп жүрүп, ошого биротоло көнүп алыптыр. Экөөбүз кайра базарга барып жумшак нан сатып алдык. Үйгө келген соң: «Эми барып тамактана берейинби?» десем, «Сен кийин деле шам-шум этип аларсың» деп койду. Арга канча, кабинада эки саатча ысыкка какталып олтурдум. Кыйладан кийин ал кара костюмун желбегей жамынып, көз айнегин тагынып чыкты. Оң жак эшикти ачып, ызат менен күтүп алдым.

Ишканага келерибиз менен чыдабастан ашканага жөнөдүм эле, жолумду тороду ал:

— Күтө турасыңбы же...? — деди ал эңилип жатып.

Ии, эмне эле?

— Кайра келеринде бир бөтөлкө коньяк ала келсеңчи. Акча жок болсо, сейфтен алып чыгып берейин.

— Мейли, акчаны кийин деле берерсиз, ала келемин. — дедим курсагым ачканынан оорулуу ашказаным ийне менен сайгандай тызылдап.

Каап, өчөшкөндөй бүгүн жаным акча салып чыкпаганымды карачы. Болбосо ашканадан тамак ичкен соң коньягын сатып алып келмекмин. Эми үйгө баруудан бөтөн айла жок. Бирок, негедир үйгө бутум тартпайт...

Үйгө келсем аялым качан эле тамак ичип болуп, дасторконун жыйыштырып коюптур. Сыртынан караганда сиркеси суу көтөрбөй жинденип туруптур.

— Саатты карачы! Канча болуптур? Бирден кечикпей обедке келемин дебедиң беле? Сени күтө берип...

— Мен эмне, жаш балача көчөдө ойноп жүрүптүрмүнбү? Иш болгондон кийин кээде ушундай да болот го. Ага эмне мынча кейийсиң... — Аялымдын көңүлүн көтөрүү үчүн атайылап кошомат кылууга аракеттендим. — Бүгүн биздин ишканага жогортон текшерүчү келди. Начальнигим ошону менен башы маң болуп кечке жүрдү. Өзү да тамак ичкен жок бечара.

— Эч нерсени билбейм мен, атүгүл билгим да келбейт» Обед есть обед. Мындан ары саат бир болдубу, жөө болсо да үйгө жетип келгин. 130 сом маянандын жарымын ашканага төлөсөң, балачаканы ким багат?

Заманам тарып, өзүмө-өзүм ичим ачышты. «Өзү таап орноштурган иш эми өзүнө жакпаганын карачы» деп жүрөгүм мыкчылып сумсая түштүм.

— Кантейин анда, өзүң айтчы? — Күнк эттим. — Бул ишти да таштап бөтөн жумушка орношоюнбу? Ыя?!

— Чык! Андай маанисиз иштин кереги эмне. Жок дегенде базарга барып майда-чүйдө сатып келалбаган, өз убагында тамак ичирбеген, башкалардыкына окшоп бир пайда келтирбегенден кийин анын эмне зарылчылыгы бар? Иштен чык дедимби, чыккын! Ушу бүгүндөн кечиктирбестен арызыңды жазгың: Кудай буюрган тамагын өз маалында ичпей, машинасын аяган кандай начальник экен ал? Үйүндөгү аялы да мага окшоп кан какшап жүргөн чыгар?

Шорум куруп, тамак да иче албадым. Аялым менен ажылдашып олтуруп, бир сааттык убактымды бекерге өткөрүп жибердим.

— Болуптур, — дедим калп эле аны көшүтүп, — чыксам чыгып кетейин. Бирок, мага азыр он беш сом берип тургун.

— Ии, эмне үчүн?

— Керек болуп калды.

— Эмнеге керек болуп калды?

— Начальнигим карыз сурады эле. Мен...

— Он беш сом түгүл, он беш тыйын да бере албаймын! Барып ушинтип айт! Калпты сүйлөгөндү билбейсиңби? Аялым үйдө жок экен дегин. Шылтоо толуп жатат. Аңкоо болсоң, биротоло моюнуңа минип алат ал.

Сабырым суз тартып, машинага олтурдум да, ишкананы көздөй сыздым. Жол ката колдорум, жаактарым, буттарым калчылдап, эки бетим дандырга кызарган нандай ысып кете бердим. Кардым ачышып, башым айланып, көңүлүм айныды.

Ишканага келсем, начальник ыраңы купкуу болуп күтүп олтуруптур.

— Ой, шофер (ал мени атымдан чакырбастан, дайыма мына ушинтип атачу), эч ким көрбөсүн, — деди ал көздөрүн алайтып. — Кагазга оролгонбу?

— А, кечиресиз, алып келалбадым. Аялым экөөбүз бир аз айтышып калдык. — Эки бетим оттой ысыды.

— Фу, чорт, бийликти аялыңа берип коюп, эми селпейгенин карачы. Мококсуң! — деди ал аргасы куруган адамдай тызылдап.

— Ооба, мен мококмун, мени жумуштан бошотунуз. Тажап бүттүм. Өзүмдүн автобазама барбасам болбойт экен.

— Эмнеге? — Начальник аңкайып туруп калды.

— Аялымдын буйругу мына ушундайча, — дедим жерге чырт түкүрүп ийип. — Анын үстүнө...

— Аа, бечарам, сага мен эле начальникмин десем, көрсө, үйдө дагы бир «начальнигиң» бар турбайбы? — деп аёолу тигилди мага.

— Үчүнчүсүн да билесизби? — дедим кыжырым келип.

— Жок?

— Үчүнчүсү — сиздин аялыңыз. Анын жардамчысы — орунбасарлары болсо, кыздарыңыз, келиниңиз, туугандарыңыз. Эми билдиңизби?

Начальник мага көпкө чейин жаман тиктеп турган соң, көөденүн кере минтти:

■— Ушундай экениңди мурда эле сезгенмин. Жаз арызыңды!

Эшигинен эмес, тешигинен

Элетте жашаган айрыкча мага окшогондорго кыйын тура. Үй-бүлөдө он төрт жан жашайбыз. Балдарым али короого чырпык да көтөрүп келе алышпайт: бардыгы жаш наристелер. Ушул себептен он төрт жандын баарын бир өзүм багам. Кайын энем бечаранын жыйырма сом пенсиясы өзүнөн ашпайт. Иши кылып, туугандар, ишенсеңиздер, бир кап ун бир айга жетпейт. Кудайдын куттуу күнү дүкөндүн алдында сагалап жүргөнүмдү сиздерге төкпөн-чачпай айтып берчү болсом, бул өзүнчө эле бир роман. Бечара аялым да каржалып бүттү. Күн сайын «ай, ун жок, дүкөнгө жөнө» деп зыкылдаганы зыкылдаган. Эмне

кылышымды билбей, ары басып. бери басып, күндү кеч киргизем да, үйгө куру кол кайтып келем. Ал кайра үйдөн кууп чыгат. Анан айлам куруп, айылыбыздагы көзгө сүртөр дүкөндүн алдына сурамчы-тилемчилердей темселеп келем. Ооба, менин ал сурамчылардан бир гана айырмам бар: аларда акча жок болсо, менин колумда бир эмес, он кап унга ылайык пулум бар...

Кылмышкерден беш бетер башымды төмөн салып, дүкөндүн ичине кирип барганымда сатуучубуз Сасыкбайдын өңү адаттагыдай эле чаарлана түшөт. Ылаажын тапса, тетиги витринадагы чалгылардын бири менен башымды чымчыктыкындай кылып кесип таштагысы келет. Бирок мыйзамдан коркот.

— Сизге гап бовар' эмес турвайвы, — деп заарын чачат Сасыкбай. — Ун жок, аксакал!

— Өткөндө бир машина алып келбедиңби? Эми укам, инилериңди аягын... — дейм жалдырап.

— Тажикчесине да, кыргызчасына да түшүнбөсөңбүз, кантейин? Эми орусча айтайынбы? Пшеница нету! Түшүндүңүзбү?

— «Пешенесанды» мен кайдан билейин? Бир кап ун...

— Ал кункү келген ундардын ээси бар эле! — Жинденет ал. — Мен аны башкага...

Оозум кургап, кайра сыртка чыгам сумсайын, Унсуз келген эрдин аялыма эмне кереги бар экенин ойлойм. Бир күнү аялым:

— Ай, чал, дүкөнгө жөнө. Ун келген имиш! — деди аптыгып. Жүгүрүп келсем, дүкөндүн ичине киши батпайт. Ун алгандар улам үйлөрүнө ташып жатышыптыр. Мен эл катары кезек алдым. Сасыкбай улам-улам искалатига кирип кетти. А биз болсо төрт кара гөрдөй карыя аны күтөбүз. Бирдеңке деп кыйкырып көргүнчү, төбөңдү оё чапкандан да кайтпайт. Кийин ун да, бир тоголок кант да, өлүмтүгүнө бир метр кепиндик да алалбайсың андан. Кыскасы, иш чатагына айланат.

Кыйладан кийин Сасыкбайдын карааны пайда болду:

— Убара болуп турбагыла, ун жок, — деди ал.

— Кызык, ушу 50-60 каптын баарын сатып бүттүңбү? — Кыжаалаттанды жанымдагы ак сакал киши

— Ишенбейсиздерби? Жүрүңүздөр анда искалатка, — ал бизди алдына салып, складка түрткүлөп киргизди.

— Көрдүңүздөрбү? — Сасыкбай складдын ичин көрсөттү. Чын эле бир кап да ун калбаптыр. Сумсайып үйгө келдим.

— Ун кана? — Сурады аялым таң калып.

— Түгөнүп калыптыр...

— Анда, бүгүн, эртең, бүрсүкүнгө ылайык ун калды. Анан оозуңду ачып турасың. Көп селейбестен бир ылажысын тапкын.

— Макул...

Түнү такыр уктай албадым. Кудум балдарым ачтан өзөрүп ыйлап жаткандай, кулагым шуу этет. Тамагымдан бир тамчы суу өтпөйт. Үйүндө жаткан Сасыкбайдын жети атасын ашата тилдеп какшадым.

Бүгүн акыркы күн: үйүбүздө ун түгөнөт. Он бир наристе сүт жыттанган ооздорун ачып, нан дешет. Ии, баягы күн кайталанат. Менин кыйынчылыгым. Сасыкбайдын таш боордугу менен алардын иши эмне, «нана» дегенден бөтөн. А Сасыкбай болсо... Келген ундун жок дегенде бир эле кабын коюп койсо, эмнеси кемийт?! Мурда ар бир кабына 12 сомдун ордуна 15 сом алып жүрсө, мен 20 эле сомдон берер элем. Ии, токточу, мына ушуну эч ойлобоптурмун. Эми ачык айтып сүйлөшпөсөм болбойт.

Түшкө жуук дүкөнгө келсем, Сасыкбай өзү жалгыз турган экен.

—Эгер капа болбосоң, сага бир сөз айтайын. — дедим анын жанына жакыныраак олтуруп.

—Ии, айтыңызчы? — деди ал кулагы тикчие **түшүп**.

—Ушу биздин 14 жан жашай турганыбызды. турмушубуз оор экеинин өзүн беш колдой билип туруп.?

—Ошонун баарына мен күнөөлүмүнбү? Буга жанем айыптуу, жыл сайын эле төрөй берген. Эмне кереги бар? Эми минтип багалбай...

Мен Сасыкбайга каршы чыга албадым.

—Макул болсоң 20 эле сомдон алгын да...

—Болуптур, — деди ал тирилип, — бирок, эч кимге айтпайсыз.

—Жо-жок, аны ойлобо...

—Жүрүнүз. — Ал ордунан туруп, жол баштады. Складка кирип, ящиктердин астында жыйылып жаткан 50 килограммдык ундарды көрсөттү. — Канча каалайсыз?

—Он кап.

—Жарайт, бирок, муну алдагы эшиктен эмес. моорекн жактан алып чыгып, түндө ташыйсыз, — деп дүкөндүн арт жагындагы каалганы көрсөттү. Акчасын баягы келишим боюнча кылдат санап алды да түнкү саат экилерде улоочон келиңиз деп түшүндүрдү. Бул жолу үйгө кубанычтуу кирдим. Аялым да ушуну күтүп турган экен.

— Иштер беш кемпир! — дедим. — Он кап ун таптык.

— Ыраспы?!

— Ооба, бүтүн түн ичинде ташып келебиз.

— Азырчы? — Таңданды аялым.

— Жок, бирөө көрбөсүн деди. Сага бир аз ачууланды.

— Ии, мен эмне кылып коюпмун ага?

— Азыраак төрөсө болбос беле деп...

— А, өлүгүңдү көрөйүн сасыган Сасыкбай!

□ □ □

. Ошентип туугандар, ашыгым алчы түштү, түн жамынып, он кап унду дүкөндүн эшигинен эмес, арткы каалгасынан көтөрүп чыгып, үйгө жеткирдим. Бирок, бир айлык маянамды Сасыкбайга чайпулу кыл деп ашыкчасы менен бергеним тууралуу аялыма билдирбедим. Эгер ал билсе, анда бир чоң жаңжал башталарын беш колдой билип турам. Ошондуктан сиздерден да суранарым — менин айткандарымды эч кимге айта көрбөнүздөр...